

»Efterhaanden blev vi dog opmærksom paa, at dersom Ordningen skulde virke efter sin Hensigt, maatte vi forsøge at gøre Arbejderne direkte interesserede i Fabrikens Kapital. Det var ogsaa ønskeligt, at Ordningen fik saadanne Statutter, at Arbejdernes Udbytteandel ikke paa nogen Maade blev afhængig af Direktionens eller den daglige Ledelses Afgørelse. Den forannævnte Ordning blev derfor ved Generalforsamlingens Beslutning af 27. Maj 1918 ændret herhen, at der af de oparbejdede Fonds afsatte et »Arbejdernes og Funktionærernes Fond«, stort 1 Mill. Kr. Dette Fond skulde forrentes paa samme Fod som Aktiekapitalen, som udgør 3 000 000 Kr. Af Fondets Renteudbytte skulde først 32 000 Kr. afsættes til et saakaldt »Udløsningsfond«. Dette Udløsningsfond anvendtes paa den Maade, at Arbejdere, som havde været ansat i Bedriften i 5 Aar, erhvervede en »Lodkapital«, stor 500 Kr. og yderligere 500 Kr. for hver Femaarsperiode, som vedkommende Arbejder havde været knyttet til vor Bedrift. »Lodkapitalerne« forrentedes af Hovedfondet, og hvad der for øvrigt blev til Rest af Hovedfondets Renteafkastning fordeltes som Tantième til de Arbejdere og Funktionærer, som havde været fast ansat i Fabrikken hele sidste Kalenderaar. Fordelingen af denne Tantième skete procentvis i Forhold til Arbejdslønnen, dog med den Begrænsning, at ingen Aarsløn beregnedes med et højere Beløb end 4 000 Kr.

De ovenfor omtalte »Lodkapitaler« forfaldt til Udbetaling ved det fyldte 60. Aar eller ved tidligere Død. »Udløsningsfondet« var afsat til Dækning af dette Ansvar, og det var forsikringsmæssig beregnet, at det skulde være tilstrækkeligt, saaledes at Hovedfondet aldrig skulde kunne angribes.

Det springende Punkt i denne Ordning er Bestemmelsen om Afsætning af »Udløsningskapital« og Uddeling af »Lodkapitaler«. Derved at ikke hele Fondets Renteafkastning hvert Aar uddeles, men at altsaa en Del af Udbyttet skulde anvendes til Erhvervelse af Lodkapitaler, har man villet opnaa to Formaal: at skåbe Sans for Kapitalopsamling, samt at give Arbejderne en mere varig Interesse i Bedriften. Man antog at derved, at Arbejderne havde en lille Kapital henstaaende i Bedriften, vilde det første Skridt til et Interessesfællesskab være taget.»

Om Ordningens hurtige Ophør udtaler Direktøren bl. a.:

»Under en Lønkonflikt i Begyndelsen af indeværende Aar (1919) kom det stærkt frem, at Fabrikens Arbejdere ikke satte megen Pris paa og kun havde ringe Forstaaelse af de ovenfor refererede Ordninger.

Udbyttedelingen — det havde stadig været fremholdt af Fabrikken — skulde ikke berøre Lønsatserne, som man mente at holde paa Højde med, hvad der kunde bydes af lignende Bedrifter i Norge. Dog mente man, at naar der taltes om Leveomkostningerne set i Forhold til Indtægterne, saa maatte det erindres, at »Freia«s Arbejdere havde et Tillæg til deres faste Løn, som den Gang ikke var ubetydelig. Arbejderne søgte imidlertid en Lønregulering paa Basis af det Udbytte, som Fabrikken havde beregnet, at Ordningen vilde bringe dem for Aaret 1918. Dette Udbytte svarede for Mænds Vedkommende gennemsnitlig til 8 Kr. 40 Ø., for Kvinders Vedkommende til 6 Kr. pr. Uge. Forslaget blev lagt til Grund for Rigmæglingens Mægling, og Udgangen paa denne Lønkonflikt blev da, at Fabrikken føjede Arbejderne i deres Ønske om at faa Ordningen afløst og det beregnede Udbytte for 1918 tillagt den effektive Ugeløn.

Hvad var saa Aarsagen til, at vore Arbejdere manglede Interesse og Forstaaelse af Ordningen?

I nogen Udstrækning kan det vel hænde, at Arbejderne ikke har kunnet tilegne sig selve den tekniske Side af Ordningen. Hertil kommer en hos mange Arbejdere mærkkelig udpræget Modvilje mod Kapitalopsamling.

Men derimod skyldes det utvivlsomt for den væsentligste Del Paavirkning af Arbejdernes Ledere i og udenfor Fabrikken. Disse Ledere har, det føler jeg mig overbevist om, i stor Udstrækning taget Parolen fra Udlandet.»

»Jeg er tilbøjelig til at tro, at Arbejdernes Modvilje i Virkeligheden er at søge i den socialpolitiske Reform, som Systemet kan indeholde, hvis det gennemføres paa en helt ud heldig Maade. Den Dag Arbejderen ikke længere betragter sig som Proletar, følger han ikke mere sin Leder, han er tabt for Organisationen. Her er der en Interesseskonflikt mellem de længstskuede industridrivende og de nationale og internationale Arbejdsledere.»

Fra Arbejdernes Side hævdes, at Udbyttedelingen i dette Tilfælde blev brugt for at hindre en Lønforbedring.